

EIS-Nederland: een landelijk excursieboekje vol ongewervelden

EIS-Nederland heeft als belangrijkste doelstelling het verzamelen en beschikbaar maken van faunistische kennis over Nederlandse insecten en andere ongewervelde dieren. Daarnaast wordt waar mogelijk een bijdrage geleverd aan de bescherming van deze dieren. Hoewel veel entomologen al op een of andere manier bij EIS-Nederland betrokken zijn, zal niet iedereen precies weten wat deze stichting doet. Ook zullen sommige activiteiten zich buiten het blikveld bevinden van de gemiddelde lezer van Entomologische Berichten. Daarom leek het een goed idee om eens op te schrijven waar EIS-Nederland zoal mee bezig is.

Entomologische Berichten 64(1): 21-25

Trefwoorden: faunistiek, verspreidingsgegevens, ongewervelden

Inleiding

Bij EIS (European Invertebrate Survey) staat het verzamelen van verspreidingsgegevens van ongewervelde dieren centraal. Dit betreft gegevens van insecten, maar ook van spinnen, kreeftachtigen, slakken, wormen, pseudoscorpionen (figuur 1), beerdijtjes en allerlei ander gedierte zonder rugengraat. De verspreidingsgegevens worden verzameld door vele honderden vrijwillige medewerkers (figuur 2), die zijn aangesloten bij een of enkele van de 52 werkgroepen. Zij geven hun gegevens door aan de werkgroepscoördinator of het EIS-bureau, waarna deze worden opgeslagen in centrale gegevensbestanden. Deze bestanden vormen eigenlijk een 'landelijk excursieboekje' vol met gegevens van ongewervelden.

In totaal zijn zo'n 8000 soorten gedekt door de EIS-werkgroepen, circa eenderde van alle Nederlandse ongewervelden (van Nieuwerkerken & van Loon 1995). Inmiddels zijn van circa 3000 soorten verspreidingskaarten gepubliceerd.

Met behulp van de beschikbare verspreidingsgegevens zet EIS-Nederland zich in voor het vergroten en beschikbaar maken van de kennis over verspreiding en ecologie van ongewervelden en voor hun bescherming. Dit gebeurt op diverse manieren, die hieronder aan bod komen. Over de geschiedenis en organisatie van EIS-Nederland is meer te lezen in het tekstkader.

Gegevensbestanden

Bij EIS-Nederland staan de landelijke gegevensbestanden van de diergroepen centraal. Hierin worden historische en

Menno Reemer & Roy Kleukers

European Invertebrate Survey - Nederland
Postbus 9517
2300 RA Leiden
reemer@naturalis.nl

recente gegevens over het voorkomen van soorten opgeslagen. Vanuit de bestanden worden verspreidingskaarten, fenologiediagrammen en selecties voor diverse doeleinden gemaakt. De bestanden van sommige groepen worden ook gebruikt voor het Natuurloket (zie verder). Er wordt hard gewerkt aan het afsluiten van overeenkomsten met alle werkgroepen. Hierin wordt onder meer het eigendoms- en gebruiksrecht van de gegevens in EIS-bestanden geregeld.

Figuur 1. De pseudoscorpioen *Ronces lubricus* Koch. Bij EIS is uitdrukkelijk plaats voor alle ongewervelden. Naast relatief aabare dieren als libellen en zweefvliegen is er ook belangstelling voor bijvoorbeeld pissebedden, stofluizen en bronswespen. Tekening: Hay Wijnhoven *The pseudoscorpion Ronces lubricus* Koch. EIS pays attention to all invertebrates. Besides well-known insects like dragonflies and hoverflies EIS also takes interest in for instance woodlice, booklice and chalcid wasps.

Figuur 2. Entomologisch veldwerk is niet alleen een plezierige en leerzame bezigheid voor de onderzoeker. Als de gegevens van alle waarnemers worden samengevoegd tot een landelijk bestand van een diergroep hebben de gegevens een belangrijke meerwaarde. Foto: Roy Kleukers
Entomological fieldwork is not merely a pleasant and interesting occupation for the entomologist. If data of all recorders are put together in a national database, the value of these data increases considerably.

Atlasprojecten

Veel EIS-werkgroepen bestaan uit slechts een of enkele leden. Voor de wat meer 'aaibare' groepen worden soms landelijke atlasprojecten opgestart. Hierbij wordt een grotere groep waarnemers opgeleid en gestimuleerd om de diergroep landdekkend in kaart te brengen. Voorbeelden hiervan zijn het sprinkhanenproject, het libellenproject, het zweefvliegenproject (figuur 3) en het molluskenproject. Binnen deze projecten werkt EIS-Nederland samen met verwante organisaties, zoals de Nederlandse Entomologische Vereniging, de Nederlandse Jeugdbond voor Natuurstudie, Stichting Aneemooen en de Vlinderstichting. De financiering gebeurt grotendeels op basis van subsidies.

Publicaties

De belangrijkste manier om de verzamelde kennis beschikbaar te maken is in de vorm van publicaties, zoals verspreidingsatlassen. Hierin wordt van een diergroep een gedetailleerd overzicht van de Nederlandse verspreiding gepresenteerd, vaak samen met een overzicht van de kennis over biologie, arealen en bescherming. Voor dergelijke boeken heeft EIS-Nederland samen met de KNNV-uitgeverij en het Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis de serie 'Nederlandse Fauna' opgezet (tabel 1, figuur 4).

Sommige verspreidingsatlassen worden voorafgegaan door een 'voorlopige atlas'. Deze eenvoudig uitgegeven boekjes hebben vooral tot doel om nieuw veldonderzoek te stimuleren, met verspreidingskaarten en een handleiding voor het veldwerk. Tot nu toe zijn dergelijke verspreidingsoverzichten verschenen van libellen, zweefvliegen, bijen en water- en oppervlaktewantsen. Er zijn plannen voor vier delen met wantsen (waarmee de complete wantsenfauna gedekt zal zijn) en een deel met enkele groepen bodemfauna en andere ongewervelde zoetwaterdieren.

Samen met het Nationaal Natuurhistorisch Museum verzorgt EIS-Nederland het tijdschrift 'Nederlandse Faunistische Mededelingen'. Hierin verschijnen uiteenlopende artikelen over ongewervelde dieren in Nederland, zoals de her-

ontdekking van de uitgestorven gewaande kleine wrattenbijter *Gampsocleis glabra* (Herbst), overzichtsartikelen over de nauwe korfslak *Vertigo angustior* Jeffreys, speerwaterjuffer *Coenagrion hastulatum* (Charpentier) en sneeuwspringer *Boreus hyemalis* (Linnaeus), een naamlijst van de bronswespen Chalcidoidea en een determinatietabel voor de Nederlandse duizendpoten. Het tijdschrift verschijnt minimaal twee keer per jaar met gemiddeld zo'n 100 pagina's per nummer. Naast de hier genoemde seriewerken werkt EIS-Nederland mee aan publicatie van diverse artikelen en onderzoeksrapportages.

De werkgroepsleden en andere betrokkenen worden op de hoogte gehouden van EIS-activiteiten door middel van de EIS-nieuwsbrief. Tot enkele jaren geleden verschenen hierin ook korte faunistische artikelen, maar deze worden nu in de Nederlandse Faunistische Mededelingen geplaatst. De EIS-nieuwsbrief fungeert nu uitsluitend als mededelingenblad voor de werkgroepen en het EIS-bureau, en is hierdoor vooral gevuld met aankondigingen van nieuwe projecten, besprekingen van publicaties en opiniestukken.

Geschiedenis en organisatie van EIS-Nederland

In 1970 werd EIS-Internationaal opgericht met als doel het verzamelen van verspreidingsgegevens van Europese ongewervelde dieren. Dit initiatief werd in Nederland opgevolgd in 1976, toen EIS-Nederland werd opgericht. In 1980 werd EIS een stichting, opgericht door Peter van Helsdingen, Jan van Tol en Wim Vervoort. Het centraal bureau werd gevestigd in het toenmalige Rijksmuseum van Natuurlijke Historie in Leiden (nu Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis). De eerste publicatie waar EIS-Nederland een rol bij speelde was de loopkeveratlas uit 1977. De EIS-nieuwsbrief werd in het leven geroepen om alle medewerkers op de hoogte te kunnen houden van de ontwikkelingen.

In de volgende tien jaar, waarin Jan van Tol coördinator was, veranderde er veel op technisch en organisatorisch gebied. Computers deden hun intrede en de gegevensverwerking kon steeds sneller plaatsvinden. Dit stimuleerde de uitgave van enkele verspreidingsoverzichten, met name van enkele bijen- en wespenfamilies en enkele groepen van zoetwaterorganismen. In 1984 werd voor dergelijke publicaties het tijdschrift Nederlandse Faunistische Mededelingen in het leven geroepen.

Van 1986 tot 1998 was Erik van Nieukerken coördinator van het centraal bureau. EIS was inmiddels een zelfstandige stichting geworden, die echter de nauwe banden met Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis behield. Er zijn toen diverse projecten opgestart, zoals het sprinkhanenproject en het libellenproject, en er werd een begin gemaakt met teksten en collectiewerk voor een aculeatenatlas. Het tijdschrift Nederlandse Faunistische Mededelingen kreeg een andere vorm en de boekenserie Nederlandse Fauna werd opgezet.

Sinds 1998 is Roy Kleukers bureaucoördinator. Het bureau is de laatste tijd sterk gegroeid en wordt momenteel bevolkt door zes mensen. Twee hiervan zijn in dienst van Naturalis; de andere vier worden door EIS-Nederland zelf betaald met gelden uit opdrachten en subsidies. Daarnaast worden zo nu en dan freelancemedewerkers ingezet voor korte projecten. Naast de publicaties worden er excursies en een jaarlijkse EIS-dag georganiseerd. EIS is ook een actief lid van de Vereniging voor Onderzoek Flora en Fauna (VOFF), samen met andere Particuliere Gegevensbeherende Organisaties (PGO's) als FLORON, RAVON, De Vlinderstichting en SOVON.

Tabel 1. De boekenserie Nederlandse Fauna, uitgegeven door Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis, de KNNV Uitgeverij en EIS-Nederland*.

The book series 'Nederlandse Fauna' ('Fauna of The Netherlands), published by the National Museum of Natural History (Naturalis), KNNV Uitgeverij and EIS-Nederland.

- deel 1 - De sprinkhanen en krekels van Nederland (Kleukers *et al.* 1997)
- deel 2 - De Nederlandse zoetwatermollusken (Gittenberger *et al.* 1998)
- deel 3 - De Nederlandse loopkevers (Turin 2000)
- deel 4 - De Nederlandse libellen (Nederlandse Vereniging voor Libellenstudie 2002)
- deel 5 - Atlas van de Nederlandse broedvogels (SOVON 2002)
- deel 6 - De wespen en mieren van Nederland (Peeters *et al.* 2004 in druk)

*Delen in voorbereiding: dagvlinders, amfibieën en reptielen, zweefvliegen, bijen.

Betaalde opdrachten

Geleidelijk is EIS-Nederland meer betaalde opdrachten gaan uitvoeren. EIS-Nederland is nog altijd een stichting (dus zonder winstoogmerk), maar bij de huidige personele bezetting van het EIS-bureau is deze vorm van aanvullende financiering onmisbaar geworden. Bovendien is dit een goede manier om gebruik van de gegevens in natuurbeleid en -beheer te bevorderen. De opbrengsten uit opdrachten komen ten goede aan de overige werkzaamheden van EIS-Nederland, zoals het beheer van de gegevens, publicaties en natuurbescherming.

EIS-Nederland heeft inmiddels opdrachten uitgevoerd voor een grote variatie aan opdrachtgevers, waaronder overheidsinstanties als het Milieu en Natuurplanbureau, het Ministerie van LNV, Rijkswaterstaat, de Plantenziektkundige Dienst, provincies en gemeentes, maar ook particuliere organisaties als Natuurmonumenten, provinciale landschappen en ecologische adviesbureaus. Het gebruik van verspreidingsgegevens voor deze doeleinden heeft er toe bijgedra-

Figuur 3. *Volucella zonaria* Poda. Van 1998 tot 2002 is veldwerk verricht voor het landelijke zweefvliegenproject. Momenteel wordt gewerkt aan de atlas, die in 2005 zal verschijnen in de serie Nederlandse Fauna. Foto: Herman Berkhoudt

Volucella zonaria Poda. From 1998 to 2002 a national survey of Dutch hoverflies took place. The results will appear in the series Nederlandse Fauna (Fauna of The Netherlands) and will be published in 2005.

Figuur 4. Het libellenboek is het vierde deel in de serie Nederlandse Fauna.

The atlas of dragonflies of The Netherlands is the fourth part in the series Nederlandse Fauna (Fauna of the Netherlands).

gen dat de aandacht voor ongewervelde dieren binnen beleid en beheer sterk gegroeid is. EIS-Nederland is steeds meer een schakel geworden tussen de studie van ongewervelden en de natuurbescherming. Hieronder volgen enkele voorbeelden van projecten die door EIS-Nederland zijn of worden uitgevoerd.

Bijen in terreinen van Natuurmonumenten

In 1999 heeft EIS-Nederland een rapport opgesteld over de bijenfauna van terreinen van Natuurmonumenten, op basis van beschikbare gegevens. Hieruit, en uit de 'Voorlopige atlas van de Nederlandse bijen' (Peeters *et al.* 1999), bleek dat het er voor de Nederlandse bijenfauna niet rooskleurig uitziet. Naar aanleiding hiervan zijn in opdracht van Natuurmonumenten in 2000 en 2002 aanvullende inventarisaties uitgevoerd, waarbij nadrukkelijk aandacht uitging naar het terreinbeheer in relatie tot de bijenfauna. Ook werd de folder 'Eerste hulp voor wilde bijen' uitgebracht, om beheerders van natuurterreinen op toegankelijke wijze kennis te laten maken met bijen en met enkele eenvoudige beheersmaatregelen ten behoeve van de bijenfauna. Inmiddels wordt hier en daar in terreinen van Natuurmonumenten al rekening gehouden met de plaatselijke bijenpopulatie (Reemer *et al.* 1999, Peeters & Reemer 2001, 2003a).

Ongewervelden in uiterwaarden

In 2001 en 2002 gaf Rijkswaterstaat opdracht tot inventarisatie van diverse groepen ongewervelden in vijf uiterwaarden van de Waal bij Zaltbommel. De onderzochte groepen zijn: angeldragende wespen, bijen, land- en zoetwatermollusken, libellen, loopkevers, spinnen, sprinkhanen en zweefvliegen. In de afsluitende rapporten wordt de fauna in de onderzochte uiterwaarden vergeleken met de fauna van het hele rivierengebied (op basis van bestandsgegevens). Er is aandacht voor ecologische karakteristieken van de fauna, voor karakteristieke riviersoorten en voor de invloed van het overstromingsregime op de fauna. Rijkswaterstaat gebruikt de resultaten om in te schatten welke groepen ongewervelden geschikt zijn voor een ecologische evaluatie van inrichtingsmaatregelen van uiterwaarden. Naast het overkoepelende rapport door Kalkman *et al.* (in druk) zijn afzonderlijke rapporten geschreven voor de onderzochte diergroepen.

Rode Lijsten

Rode Lijsten van bedreigde soorten spelen een belangrijke rol in het nationale natuurbeleid. Er worden soortbeschermingsplannen op gebaseerd en doelsoorten uit geselecteerd voor natuurdoeltypen (Bal *et al.* 2003). Ook op lokaal niveau kunnen Rode Lijsten behulpzaam zijn bij het stellen van prioriteiten in beleid en beheer, bijvoorbeeld bij het opstellen van inrichtings- en beheersplannen. EIS-Nederland heeft tot nu toe van vier groepen Rode Lijsten opgesteld: libellen (Wasscher 1999), sprinkhanen en krekels (Odé 1999), bijen (Peeters & Reemer 2003b) en land- en zoetwatermollusken (de Bruyne *et al.* 2003).

Het vliegend hert

Het vliegend hert (*Lucanus cervus* Linnaeus; figuur 5) staat in bijlage 2 van de Europese Habitatrichtlijn. Dit betekent dat deze kever van 'communautair belang' wordt geacht en dat EU-lidstaten verplicht zijn er speciale beschermingszones voor aan te wijzen. Vanwege deze internationale status is het vliegend hert ook in de nationale Flora- en Faunawet beland, zodat ook provinciale en gemeentelijke overheden verantwoordelijkheid hebben voor deze soort. EIS-Nederland heeft inmiddels voor de provincies Gelderland en Utrecht, de gemeente Apeldoorn en Stichting Overijssels Landschap studies uitgevoerd naar het vliegend hert. Dit betreft veldstudies, maar ook een bureaustudie waarin literatuur- en bestandsgegevens gebundeld en besproken zijn (Huijbregts 2002). Voor de Gelderse populaties wordt een beschermingsplan opgesteld.

Natuurloket

De oprichting van het Natuurloket in 2001 is een belangrijke stimulans geweest voor het gebruik van flora- en faunagegevens bij het opstellen van bouw- en bestemmingsplannen. Deze door het Ministerie van LNV gesubsidieerde organisatie bemiddelt tussen de gebruikers van de gegevens enerzijds en particuliere gegevensbeheerders zoals EIS-Nederland anderzijds (zie www.natuurloket.nl).

Voor het Natuurloket zijn vooral de zogenaamde 'beleidsrelevante soorten' van belang, zoals het vliegend hert, bosmieren en libellen. Dit zijn soorten die in nationale en internationale beleidsdocumenten zijn opgenomen, zoals de Habitatrichtlijn, de Flora- en Faunawet en Rode Lijsten (Stroo 2003). Van deze soorten probeert EIS-Nederland dus ook zo veel mogelijk informatie te verzamelen.

European?

Het Europese van de 'European Invertebrate Survey' is nog niet echt van de grond gekomen. In enkele andere Europese landen (Groot-Brittannië, Zwitserland) zijn wel instanties die faunistische informatie verzamelen, maar er is nog altijd geen overkoepelende Europese organisatie. EIS-Internationaal bestaat vooralsnog uit een informele club die af en toe vergadert om symposia en dergelijke te organiseren. Onlangs is wel begonnen met een proefproject om van enkele soorten ongewervelden Europese verspreidingskaarten te maken. Hiermee kunnen mogelijk Europese subsidies worden geworven voor Europese atlasprojecten. Libellen en sprinkhanen lijken geschikte groepen om het spits af te bijten. Recent is bovendien onder de vlag van EIS een boek verschenen over het loopkevergenus *Carabus* in Europa (Turin *et al.* 2003).

Wensen voor de toekomst

We hopen de huidige productie, ondanks de economische malaise, onverminderd voort te kunnen zetten. Ook leven er nog enkele belangrijke wensen voor de nabije toekomst:

- betere ontsluiting van de kennis over de Nederlandse fauna via internet. Samen met Nationaal Natuurhistorisch Museum Naturalis wordt daarom gewerkt aan een website met informatie over Nederlandse ongewervelde dieren;
- beter wetenschappelijk gebruik van de bestanden, zoals projecten waarbij meerdere soortgroepen tegelijk worden geanalyseerd. Een goed voorbeeld is de analyse van soorten waarvan de areaalgrens in de 20^e eeuw verschoven is (Kleukers & Reemer 2003). Ook kunnen de gegevens ingezet worden bij het analyseren van verbanden tussen veranderingen in de fauna en veranderingen in bijvoorbeeld na-

Figuur 5. Het vliegend hert is vertegenwoordigd in de bijlagen van de Habitatrichtlijn, waarmee overheid en terreinbeheerders verplicht zijn informatie te verzamelen en bescherming te bieden. Deze en andere zogenaamde beleidsrelevante soorten krijgen bij EIS-Nederland speciale aandacht omdat hiervoor relatief gemakkelijk opdrachten en subsidies te verwerven zijn. De opbrengsten komen mede ten goede aan onderzoek aan minder bedeelde diergroepen. Foto: René Krekels

The stag beetle is represented in the appendices of the Habitats Directive. Therefore, governments and land owners are obliged to gather information and offer protection. Together with other species relevant to nature management, the stag beetle receives special attention of EIS - Nederland. As it is relatively easy to raise funds for these species, this will also benefit research on less known groups of invertebrates.

tuurbeheer en klimaat. Een voorbeeld hiervan is een analyse van veranderingen in de Nederlandse fauna van bosbewonende zweefvliegen in relatie tot veranderd bosbeheer (Reemer 2003);

- meer internationaal gebruik van de gegevens. Hierbij valt bijvoorbeeld te denken aan grootschalige analyses van areaalveranderingen, Europese atlasprojecten, Europese Rode Lijsten enzovoort;
- meer naar buiten treden met de resultaten uit projecten en betaalde opdrachten, bijvoorbeeld door hierover te publiceren in nationale en internationale tijdschriften.

Meedoen?

Iedereen die geïnteresseerd is in de faunistiek van ongewervelde dieren kan gratis de EIS-nieuwsbrief ontvangen. U kunt zich natuurlijk ook opgeven voor een of meer werkgroepen. Een abonnement op de Nederlandse Faunistische Mededelingen kost € 20,- per jaar. Aanmelden kan bij Bureau EIS-Nederland, postbus 9517, 2300 RA Leiden, via e-mail EIS@Naturalis.nnm.nl, of via de website www.naturalis.nl/eis.

Literatuur

- Bal D, Beije HM, Fellingner M, Haveman R, Opstal AJFM & Zadelhoff FJ van 2003. Handboek Natuurdoeltypen. Tweede, geheel herziene editie. Expertisecentrum LNV, Wageningen.
- Bruyne RH de, Wallbrink H & Gmelig Meyling AW 2003. Bedreigde en verdwenen land- en zoetwatermollusken in Nederland (Mollusca). Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. Stichting European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden & Stichting Anemoon, Heemstede.
- Huijbregts H 2002. Het vliegend hert - een bureaustudie. Stichting European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Kalkman VJ, Reemer M, Bruyne R de, Helsdingen PJ van & Turin H (in druk). Ongewervelde fauna van het Rijntakkegebied, met veldstudie in uiterwaarden rond Zaltbommel. Eindrapport. Stichting European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Kleukers R & Reemer M 2003. Veranderingen in de Nederlandse ongewerveldenfauna. De Levende Natuur 104: 86-89.
- Nieuwerkerken EJ van & van Loon AJ (red.) 1995. Biodiversiteit in Nederland. Nationaal Natuurhistorisch Museum, Leiden & KNNV-Uitgeverij, Utrecht.
- Odé B 1999. Bedreigde en kwetsbare sprinkhanen en krekels in Nederland (Orthoptera). Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. Stichting European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Peeters TMJ & Reemer M 2001. Bijenfauna en beheer van zeven terreinen van Natuurmonumenten. Stichting European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Peeters TMJ & Reemer M 2003a. Bijen en graafwespen in zes terreinen van Natuurmonumenten. Stichting European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Peeters TMJ & Reemer M 2003b. Bedreigde en verdwenen bijen in Nederland (Apidae s.l.). Basisrapport met voorstel voor de Rode Lijst. Stichting European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Peeters TMJ, Raemakers IP & Smit J 1999. Voorlopige atlas van de Nederlandse bijen (Apidae). Stichting European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Reemer M 2003. Zweefvliegen en veranderd bosbeheer in Nederland (Diptera, Syrphidae). Stichting European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Reemer M, Peeters TMJ, Zeegers T & Ellis W 1999. Wilde bijen in terreinen van Natuurmonumenten. Stichting European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.
- Stroo A 2003. Het ruggengraatloze soortenbeleid. Nieuwsbrief European Invertebrate Survey - Nederland 36: 8-14.
- Turin H, Penev L & Casale A 2003. The genus *Carabus* in Europe - a synthesis. Fauna Europaea Invertebrata 2: 1-511.

Wasscher M 1999. Bedreigde en kwetsbare libellen in Nederland (Odonata). Stichting European Invertebrate Survey - Nederland, Leiden.

Geaccepteerd 25 oktober 2003.

Summary

EIS-The Netherlands: a national field notebook full of invertebrates

Foundation European Invertebrate Survey - The Netherlands (EIS-NI) gathers data and maintains databases of distributional data of Dutch invertebrates. These data are collected by hundreds of entomologists, who are associated with one or more of the 52 study groups. With these data, EIS-NI aims to enlarge the knowledge of distribution and ecology and to encourage the use of this knowledge in nature management and protection. To achieve this, national surveys are organized, the results are published and special research projects are carried out for governmental, environmental and nature organisations. During the past few years EIS-NI has grown strongly. In the near future, more attention will be paid to international projects and projects in which different species groups will be analysed together.